
I. AFINITĂȚI ELECTIVE

Constantin Marin

În Antichitate, pe diferite arii culturale, există structuri ideatice omeotice asupra cărora au stăruit, în studiile și cercetările lor, numeroși autori, încercând să le descifreze nu doar notele comune sau specifice dar și motivațiile, determinările și cauzele apariției lor pe astfel de vaste zone geografice, ale căror etnii și populații n-au putut avea contacte directe fie din cauza marilor distanțe spațiale dintre ele fie din pricina marilor perioade de timp care le-au separat.

Pe planeta noastră există nu puține astfel de mari zone geografice, între care n-au putut exista comunicări informaționale, culturale directe. Cu toate acestea, elemente comune, în sens de asemănătoare, mentalități religioase, creații filosofice și chiar de domeniul științelor cu note și tendințe analogice au fost. Nu ne referim aici la așa-zisa *Lume nouă*, necunoscută în antichitate și despre care nu se pomenește nici în Biblie, această problemă necesitând o tratare aparte. Ne raportăm însă la zone geografice precum *Străvechea Asie*, adică Indochina, India, Indonezia, la imensul teritoriu dintre fluviile Nil și Indus, la *Asia din vecinătatea Mediteranei*, la Europa de sud-est.

Pe uriașul teritoriu euro-afro-asiatic au apărut idei și credințe religioase, morale, sapiențiale, cunoștințe incipiente despre natură și forțele ei, creații culturale și reprezentări artistice similare, dar despre care nu se poate afirma cu certitudine dacă au circulat într-un sens sau altul, într-o direcție sau alta; de presupus este, deci, faptul că, acestea au apărut în afara unor înrâuriri și contacte directe detectabile, pe deasupra deci, a condițiilor de timp și de loc. Ne gândim în primul rând la fascinanta lume antică chineză, atât de mândră în splendida ei claustrare; și totuși, unii cercetători au semnalat numeroase analogii, note și trăsături omeotice, comune chiar, între cultura antică chineză și cea greacă. Or, tocmai unor concordante, corelații, comparații și paralele de acest fel, cum sunt numite de către diverși autori, noi le-am dat numele de *afinități electve*, părăndu-ni-se mai potrivită această expresie, preluată din universul spiritual goethean.

afinități electve

universalitate

generalitate

Există, așadar, afinități spirituale ce nu pot fi puse decât pe seama acelei componente de universalitate și generalitate proprie minții omenești, ce-și găsește expresia în structuri logice și gnoseologice, în mentalități similare, indiferent și dincolo de orice înrâuriri și influențe sursiere sau contacte directe între mediile și spațiile geografice și orizonturile spirituale mai sus amintite.

Mai putem invoca încă un exemplu care, deși nu este strict necesar în economia lucrării noastre, nefiind preluat din perioada antică ci din lumea medievală arabă, este totuși cu totul semnificativ pentru a ilustra ceea ce urmărim în această argumentare. Este vorba despre cartea gânditorului Al-Biruni *India*, în care acesta face o paralelă între alte două medii cultural-filosofice diferite, cel indian și cel grecesc. În mod direct însă, el face aprecieri și asupra mediului spiritual din Occidentul european din preajma secolului al X-lea, iar dacă ținem seama că autorul provenea din orientul *Horesm*, înseamnă că în cartea sa avem de-a face cu patru spații culturale, între care se relevă ceea ce noi am numit *afinități elective*.

Cu toate că Al-Biruni nu are decât puține cunoștințe despre filosofia indiană, acestea sunt limitate fiind doar la filosofia *Sāṃkhya*, probabil un comentariu al lui Gaudapāda la *Sāṃkhya-Karika* al lui Iswara-Kṛṣṇa¹, tradus de el însuși în arabă. Autorul respectiv este un admirator al culturii și filosofiei grecești, însă el constată concordanțe și preocupări asemănătoare, în ambele medii cultural-filosofice: reflecții despre începutul lumii, despre cauzele și principiile lucrurilor, meditații asupra dialecticii unului și multiplului, asupra divinității, spiritualizării existentei și destinului ființei omenești etc. Exemple de acest fel nu sunt puține; am ales pe cele mai semnificative; putem aminti în acest sens cartea orientalistului și clasicistului român Aaram Frenkian, *Scepticismul grec și filosofia indiană*, precum și lucrările lui Constantin Daniel, apoi cartea lui Hajime Nakamura, *Orient și Occident, o istorie comparată a ideilor*, care prin însuși titlul ei este semnificativă și pentru lucrarea noastră. Din această interesantă lucrare merită să amintim teme precum: meditația greco-indiană privitoare la jainismul *syadvāda* și tropii scepticului grec Enesidemos; categoriile aristotelice și filosofii *Vaśiṣeṣika-Kaṇada* și *Maṭrācandra*; teoria *apoha* a budistului Dignāga și nominalismul european occidental; conceptul *sphōta* și *stoicheion* – Bhartrhari și Platon (îndeosebi dialogul *Kratylos*) ș.a.

Din aceeași perspectivă nu trebuie uitate nici lucrările lui Rudolf Otto, mai ales cartea sa *Mistica Occidentului și Orientului*, din care menționăm, apoi, nici ideea asemănării între mistica lui Čankara și mistica lui Meister Eckhart. Nu trebuie uitate studiile de filosofie și logică comparată ale lui Masson-Oursel publicate în reviste de prestigiu precum *Revue philosophique* sau *Revue du métaphisique et de*

¹ Tema universalismului culturii în gândirea autorului cărții *filosofia orientală*, Editura Științifică, București, 1998, p. 289.

morale ș.a. În acest imens spațiu cultural-spiritual numit euro-afro-asiatic s-au afirmat de-a lungul timpului, în mod preponderent, cultura indaică continuată, parțial, de cea creștină dar și cea greacă cu descendența ei în cea latină și bizantină.

Set By T-D1 (yth_1100ro@yahoo.com)

